

ఆలయ ఆదాయం, బడ్జెట్, నిధుల కేటాయింపు

Temple Income, Budget and Funds

ఉచిత నోట్స్ PDF · 3 నోట్స్ · 25 Oct 2026

Medha AI ఉచిత స్టడీ మెటీరియల్. మీ పరీక్షకు నోట్స్, ప్రాక్టీస్, మాక్ టెస్టులు, పాత పేపర్ల కోసం
app.medhaai.in లో ఉచితంగా మొదలుపెట్టండి.

1. దేవాలయ ఆదాయం, నిధుల వినియోగం (సెక్షన్ 57)
2. బడ్జెట్, మంజూరు చేసే అధికారులు
3. జమ ఖర్చులు, ఆడిట్

1 దేవాలయ ఆదాయం, నిధుల వినియోగం (సెక్షన్ 57)

దేవాలయం హుండి కానుకలు, సేవా, టికెట్ రుసుములు, అద్దెలు, వడ్డీపై నడుస్తుంది; చట్టం 30/1987 ఆ సొమ్ములో వ్యక్తిగత వాటాలను రద్దు చేస్తుంది (సెక్షన్ 144), ప్రతి బడ్జెట్ ముందుగా దేనికి కేటాయించాలో చెబుతుంది (సెక్షన్ 57), దాని నుంచి మూడు రాష్ట్ర స్థాయి నిధులకు నిర్ణీత చెల్లింపులు తీసుకుంటుంది: ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధి (Endowments Administration Fund, సెక్షన్ 69), సమిష్టి సంక్షేమ నిధి (Common Good Fund, సెక్షన్ 70), అర్చకుల సంక్షేమ నిధి (సెక్షన్ 161).

ముఖ్య వాస్తవాలు

- **ఆదాయం ఎక్కడి నుంచి వస్తుంది:** హుండి (నగదు, వస్తు రూపంలో కానుకలు), ఆర్జిత సేవ, దర్శనం, అర్చన, తలనీలాల టికెట్లు, వివాహాలు, ఉపనయనాలకు రుసుములు, ప్రసాదం అమ్మకాలు, భూములు, దుకాణాల అద్దెలు, కౌలు, డిపాజిట్లపై వడ్డీ, విరాళాలు, ధర్మాదాయాలు, ప్రభుత్వ తస్దిక్ (tasdik) (వార్షిక భత్యం), ధూప దీప నైవేద్యం వంటి గ్రాంట్లు.
- **సెక్షన్ 144:** హుండిలోను, ఇతర రుసుములలోను వాటాల రద్దు. ట్రస్టీ, అర్చకుడు, మిరాసీదారు లేదా మరే సేవకుడూ హుండి, హారతి పళ్ళెం, టికెట్ రుసుములు, ప్రసాదం లేదా సేవా భూములలో వాటా కోరరాదు. చట్టం 33/2007 సవరణ ప్రకారం ఇది వార్షికాదాయం ₹5 లక్షలు మించిన సంస్థలకు వర్తిస్తుంది.
- **నిధులకు సంబంధించిన అధ్యాయాలు:**

అధ్యాయం	సెక్షన్లు	విషయం
VI	56 (మాత్రమే)	ధర్మాదాయం
VII	57-64	బడ్జెట్, జమ ఖర్చులు, ఆడిట్
VIII	65-71	ఆర్థిక నిబంధనలు: వాటా, ఆడిట్ రుసుము, రెండు నిధులు
IX	72-74	మిగులు నిధులు, పనిచేయని సంస్థల నిధులు

- **ప్రతి బడ్జెట్ ఆదాయాన్ని ఎలా వినియోగించాలి** (సెక్షన్ 57(2)(a), ఈ క్రమంలో, వివరాలు HC-TF-02లో):

క్లాజ్	నిధుల వినియోగం	చట్టబద్ధ వాటా
(i)	నిర్వహణ, నిత్య సేవలు, డిట్టం	సిబ్బంది జీతాలు ఆదాయంలో గరిష్టంగా 30%
(ii)	బాధ్యతలు, కొనసాగుతున్న ఒప్పందాలు	—
(iii)	కార్య నిర్వహణ మిగులు	—
(iv)	యాత్రికుల ఆరోగ్యం, భద్రత, సౌకర్యం	ఆదాయం ₹20,000 మించితే, (i)-(iii) తర్వాత మిగిలిన దానిలో కనీసం 40%
(v)	రిజర్వ్ నిధి	అదే మిగులులో 10%
(vi)	భవనాలు: నిర్మాణం, మరమ్మత్తులు, పునరుద్ధరణ	ఆదాయం ₹1 లక్ష లేదా ఎక్కువైతే, (i)-(iv) తర్వాత మిగిలిన దానిలో కనీసం 30%

- **ముఖ్య నిర్వచనాలు:** సెక్షన్ 2(11) డిట్టం = నిత్య ధూపం, దీపం, నైవేద్యం, పూజలు, సేవలు, ఉత్సవాలకు కావలసిన సామగ్రి పరిమాణం; సెక్షన్ 2(7) సమిష్టి సంక్షేమ నిధి = సెక్షన్ 70 కింది నిధి; సెక్షన్ 2(12) ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధి = సెక్షన్ 69 కింది నిధి; సెక్షన్ 2(1A) అర్చకుల సంక్షేమ నిధి = సెక్షన్ 161 కింది నిధి.
- **సంస్థ చట్టప్రకారం చెల్లించే మొత్తాలు:**

చెల్లింపు	సెక్షన్	రేటు / నియమం	ఏ నిధికి
వార్షిక వాటా	65(1)	ఆదాయం ₹50,000 మించితే; రేటు ప్రభుత్వం నిర్ణయిస్తుంది	ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధి
ఆడిట్ రుసుము	65(4)	వార్షికాదాయంలో 1½%	ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధి
జీతాల నిధి వాటా	65-A	ఆదాయంపై నిర్ధారిత రేటు	కమిషనర్ అధీనంలోని నిధి
సమిష్టి సంక్షేమ నిధి వాటా	57(2)(b), 70	ఆదాయం ₹50,000 మించితే; 2015 జీవో ప్రకారం 9%	సమిష్టి సంక్షేమ నిధి
సంక్షేమ నిధి వాటా	161	వార్షికాదాయంలో 3%	అర్చకుల సంక్షేమ నిధి

- **ఏ నిధి ఎవరి అధీనంలో:** ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధి కమిషనర్ కు విహితం (సెక్షన్ 69(1)); సెక్షన్ 65-A జీతాల నిధి కూడా కమిషనర్ అధీనంలో; సమిష్టి సంక్షేమ నిధి ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేసిన కమిటీ అధీనంలో (సెక్షన్ 71).
- **తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం (TTD)** సెక్షన్ 65(1) సాధారణ నియమం పరిధిలో లేదు. చట్టం 30/2021 (1-9-2021 నుంచి) ప్రకారం అది ఆదాయంలో 7% లేదా ₹5 కోట్లు, ఏది ఎక్కువైతే అది (సెక్షన్ 65(2)), సమిష్టి సంక్షేమ నిధికి ఏటా ₹40 కోట్లు (సెక్షన్ 70(4)), సంక్షేమ నిధికి ₹5 కోట్లు (సెక్షన్ 161) చెల్లిస్తుంది; ప్రతి నిర్ణీత మొత్తం ప్రతి ఐదేళ్లకు 10% పెరుగుతుంది.
- **కార్యనిర్వాహక అధికారి (EO) జీతం** మొదట రాష్ట్ర సంచిత నిధి నుంచి చెల్లించి, తర్వాత ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధి (సెక్షన్ 69(3)(i)) నుంచి రాబట్టుకుంటారు; 2023 కి దీన్ని "సెక్షన్ 69 నిధి" అంది.

వివరణ

ధర్మాదాయం (సెక్షన్ 56, అధ్యాయం VI).

- ధర్మాదాయం అంటే మత లేదా ధార్మిక ప్రయోజనం కోసం వ్యాపారుల నుంచి లేదా ప్రజల నుంచి వసూలు చేసే సొమ్ము (ఉదాహరణకు అమ్మిన సరుకులపై విధించే చిన్న మొత్తం).
- **సెక్షన్ 56(1):** వసూలు చేసే వ్యక్తి దాన్ని **ట్రస్టీ హోదాలో** ఉంచుకుంటాడు.
- **సెక్షన్ 56(2):** ప్రతి ఆర్థిక సంవత్సరపు వసూళ్లు, ఖర్చుల వివరాలు **మే 15 లోపు కమిషనర్ కు** పంపాలి; కమిషనర్ వాటిని పరిశీలించవచ్చు.
- **సెక్షన్ 56(3):** దాని వినియోగంపై కమిషనర్ ఆదేశించవచ్చు, కానీ **ఒక నిర్దిష్ట మత ప్రయోజనం** కోసం వసూలు చేసిన సొమ్మును ఆ ప్రయోజనానికే వాడాలి.
- **సెక్షన్ 56(5):** కమిషనర్ గడువు విధించిన తర్వాత కూడా లెక్కలు పంపకపోతే ₹1,000 వరకు జరిమానా.

వార్షిక వాటా, ఆడిట్ రుసుము (సెక్షన్ 65).

- **సెక్షన్ 65(1):** TTD తప్ప ప్రతి సంస్థ, సంస్థల పరిపాలనలో ప్రభుత్వం, దాని ఉద్యోగులు అందించే సేవలకు ప్రతిఫలంగా ఏటా వాటా చెల్లిస్తుంది. వార్షికాదాయం ₹50,000 మించిన సంస్థలకే ఇది వర్తిస్తుంది (చట్టం 33/2007 దీన్ని ₹5,000 నుంచి పెంచింది; పాత 15% గరిష్ట పరిమితిని తొలగించింది).
- **సెక్షన్ 65(2):** TTDకి ప్రత్యేక నియమం (పైన). 2021కి ముందు TTD ₹50 లక్షల ఏకమొత్తం చెల్లించేది.
- **సెక్షన్ 65(3):** ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధికి సంవత్సరానికి ఒకసారి చెల్లిస్తారు.
- **సెక్షన్ 65(4):** ఆడిట్ రుసుముగా వార్షికాదాయంలో అదనంగా 1½%.
- **సెక్షన్ 65(5)(a):** ధర్మాదాయానికి వార్షికాదాయం = ఆ సంవత్సరంలో వసూలైన పూర్తి మొత్తం.

- **సెక్షన్ 65(5)(b):** ఇతర ఆదాయానికి ముందుగా ఇవి తీసివేస్తారు: ప్రభుత్వానికి కట్టిన కిస్తు, సెస్సు; స్థానిక పన్నులు, లైసెన్సు రుసుము; ప్రత్యక్ష వ్యవసాయ ఖర్చులు (విత్తనాలు, ఎరువులు, పశువులు, పనిముట్లు, కూలీ; ఆ భూమి ఆదాయంలో **10%**కి మించకుండా); అద్దె భవనాల చిల్లర మరమ్మత్తులు (అద్దెలో **10%** లేదా అసలు ఖర్చు, ఏది తక్కువైతే అది); **అద్దె వసూలు** సిబ్బంది ఖర్చు (వసూలైన అద్దెలో **10%** వరకు); తిరిగి పెట్టుబడి పెట్టిన స్థిరాస్తి అమ్మకపు సొమ్ము.
- **ఆదాయం కానివి (వివరణ 1):**
 - అడ్వాన్సులు, డిపాజిట్లు, అప్పులు;
 - ఉద్యోగులు, కౌలుదారులు, కాంట్రాక్టర్ల హామీ డిపాజిట్లు;
 - బ్యాంకులు లేదా పెట్టుబడుల నుంచి ఉపసంహరణలు;
 - కోర్టు తీర్పుల ద్వారా రాబట్టిన సొమ్ము;
 - మత ప్రచారం కోసం అమ్మిన గ్రంథాల సొమ్ము;
 - ఆభరణాలు, వాహనాలు, పశువుల అమ్మకపు సొమ్ము;
 - మూలధన విరాళాలు;
 - ఒక ప్రత్యేక సేవ కోసం ఇచ్చి, దానికే ఖర్చు చేసిన స్వచ్ఛంద చందాలు;
 - ఆడిట్ సూచించిన వసూళ్లు.
- **సేవా టీకెట్ రుసుములు, హుండి, అద్దెలు** సాధారణ ఆదాయమే.
- **వివరణలు 2-4:** లాభసాటి అనుబంధ సంస్థ విషయంలో దాని నికర లాభం మాత్రమే ఆదాయం; లాభాపేక్ష లేని పాఠశాలలు, ఆసుపత్రులు, అనాధాశ్రమాల గ్రాంట్లు, విరాళాలు, విద్యార్థుల రుసుములు ఆదాయం కావు. వస్తు రూపంలో వచ్చిన కానుకలను అమ్మిన తేదీనాటి అమ్మకపు సొమ్ముతో లెక్కిస్తారు; సంస్థ భూమి దిగుబడిని అందిన రోజు మార్కెట్ విలువతో లెక్కిస్తారు.

నిర్ధారణ, చెల్లింపు (సెక్షన్లు 66-68).

దశ	సెక్షన్	నియమం
నిర్ధారణ	66(1)	కమిషనర్ నిర్ధారించి ట్రస్టీకి తెలియజేస్తారు
తప్పిపోయిన నిర్ధారణ	66(1) నిబంధన	ఆ సంవత్సరం ముగిసిన 3 సంవత్సరాలలోపు నోటీసు; 15 రోజుల్లో చెల్లించాలి
బకాయిల పరిమితి	66(2)	నోటీసు సంవత్సరానికి ముందు 3 సంవత్సరాలకు మించి విధించరాదు
న్యాయ ఖర్చులు	67	ఒక కేసులో ప్రభుత్వం, కమిషనర్, డిప్యూటీ కమిషనర్, సహాయ కమిషనర్ ఖర్చులు ఆ సంస్థ నిధుల నుంచే (తెలియజేయకపోతే అదే 3 సంవత్సరాలు / 15 రోజుల నియమం)
అభ్యంతరం	68(1)	చెల్లింపు బాధ్యత లేదా మొత్తంపై 15 రోజుల్లో కమిషనర్ కు లిఖితపూర్వకంగా
చెల్లింపు	68(2)	నోటీసు లేదా అభ్యంతరంపై ఉత్తర్వు అందిన 30 రోజుల్లో

అర్చకుల జీతాల నిధి (సెక్షన్ 65-A). చట్టం 33/2007 (3-1-2008 నుంచి) చేర్చింది. మంజూరైన పోస్టులలోని అర్చకులు, కార్యాలయ నిర్వాహకులు, సిబ్బంది జీతభత్యాలను చెల్లించే ప్రత్యేక నిధి, **కమిషనర్ అధీనంలో** ఉంటుంది. ప్రతి సంస్థ తన సెక్షన్ 65 ఆదాయంపై నిర్ధారిత రేటులో దానికి చెల్లిస్తుంది.

ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధి (సెక్షన్ 69).

- **జమ అయ్యేవి (సెక్షన్ 69(2)):** పాత 1966 చట్టం కింద రావలసిన మిగులు; సెక్షన్ 65(1) వాటా, ఆడిట్ రుసుము; సెక్షన్ 30 కింద రాబట్టిన మొత్తాలు; ప్రభుత్వం లేదా ఇతరుల గ్రాంట్లు, రుణాలు.

- **చెల్లించేవి (సెక్షన్ 69(3)):** (i) చట్టం కింద సేవ చేసేవారి (శాఖ కార్యనిర్వాహక అధికారులు) జీతభత్యాలు, పెన్షన్, మొదట ప్రభుత్వం చెల్లించినవి; (ii) సంస్థల పరిపాలనపై ప్రభుత్వం చేసిన ఇతర ఖర్చులు; (iii) ప్రభుత్వ రుణాలు; (iv) **హిందూ మతంపై పత్రికలు, నియమ సంపుటాలు, జమ ఖర్చుల ఫారాలు, ఇతర సాహిత్యం;** (v) చట్టం కింది కమిటీల ఖర్చులు.
- **సెక్షన్ 70(2):** సెక్షన్ 69(3) చెల్లింపుల తర్వాత మిగిలిన దాన్ని ప్రభుత్వ ఆదేశంపై **సమిష్టి సంక్షేమ నిధికి** బదలాయించవచ్చు.

సమిష్టి సంక్షేమ నిధి (సెక్షన్లు 70-71).

- **సెక్షన్ 70(1)(a):** కమిషనర్ రెండు నిధులు ఏర్పాటు చేస్తారు: ఒకటి **హిందూ** ధార్మిక, మత సంస్థలకు, మరొకటి **ఇతర** ధార్మిక సంస్థలకు.
- **హిందూ నిధి వినియోగం (సెక్షన్ 70(1)(b)):**

క్లాజ్	ప్రయోజనం	కనీస వాటా
(i)	అవసరంలో ఉన్న దేవాలయాలకు ధూప దీప వైవేద్యం, పునరుద్ధరణ, పరిరక్షణ, నిర్వహణ, అర్చకుల వేతనాలు, ప్రచారం	గత సంవత్సర వసూళ్లలో 25% (చట్టం 33/2007)
(ii)	అర్చకత్వం, అధ్యాపకత్వం, వేద పారాయణం, శిల్పంలో శిక్షణకు వేద పాఠశాలలు , పాఠశాలలు	గత సంవత్సర వసూళ్లలో 20%
(iii)	కొత్త దేవాలయాలు, కళ్యాణ మండపాలు	చట్టం 26/1990 చేర్చింది

- 25%, 20% అనేవి **మొత్తం నిధిలో** వాటాలు, ఒక్కో దేవాలయానికి ఇచ్చే గ్రాంట్లు కావు.
- **సెక్షన్ 70(3):** ప్రతి సంస్థ **బడ్జెట్లోని** సమిష్టి సంక్షేమ నిధి కేటాయింపు ఆధారంగా కమిషనర్ **డిమాండ్ నోటీసు** ఇస్తారు.
- **సెక్షన్ 57(2)(b):** ఆదాయం ₹50,000 మించిన సంస్థల బడ్జెట్లు సమిష్టి సంక్షేమ నిధికి "నిర్ణీత రీతిలో" కేటాయించాలి (చట్టం 33/2007 నిర్ణీత రేటును సెక్షన్ నుంచి తొలగించింది).
- **9% రేటు చట్టంలో లేదు. 2015 ప్రభుత్వ ఉత్తర్వు 6(a), 6(b)** దేవాలయాలకు ఈ వాటాను **5% నుంచి 9%**కు పెంచి, **6(c)** దేవాలయాలకు మినహాయింపు ఇచ్చింది.
- **సెక్షన్ 71:** నిధి ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేసిన కమిటీకి విహితం.

అర్చకుల, ఇతర ఉద్యోగుల సంక్షేమ నిధి (సెక్షన్ 161). సుప్రీంకోర్టు ఆదేశాల నేపథ్యంలో **చట్టం 33/2007** చేర్చింది. సెక్షన్ 65 ప్రకారం ఏటా **₹25 లక్షల** ఆదాయం ఉన్న **TTD తప్ప** ప్రతి సంస్థ తన ఆదాయంలో **3%** ఈ నిధికి కేటాయించాలి; TTD ఏటా **₹5 కోట్లు** చెల్లిస్తుంది (2021 సవరణ; అంతకుముందు ప్రభుత్వం నిర్ణయించిన మొత్తం). అర్చకులు, ఉద్యోగుల సంక్షేమం కోసం (ఎక్స్‌గ్రేషియా, వైద్య సహాయం, రుణాలు, ఉపకార వేతనాలు) రిజిస్టర్డ్ ట్రస్టుగా నిధిని నిర్వహిస్తారు.

మిగులు నిధులు (సెక్షన్ 72, అధ్యాయం IX). సెక్షన్ 57(2) కేటాయింపులు పూర్తయిన తర్వాతే మిగులును ఈ ప్రయోజనాలకు వాడేందుకు ట్రస్టీ అనుమతి కోరవచ్చు: సంస్థ మత సంప్రదాయాల ప్రచారం; అర్చకులు, అధ్యాపకులు, వేద పారాయణకుల పాఠశాలలు; హిందూ మతం, తత్వశాస్త్రం, శాస్త్రాలు, ఆలయ వాస్తు అధ్యయన సంస్థలు, గ్రంథాలయాలు; అవసరంలో ఉన్న హిందూ సంస్థలకు సహాయం; యాత్రికులకు ఆసుపత్రులు, ఔషధాలయాలు; **సత్రాలు**, విశ్రాంతి గృహాలు; నీటి వసతి, పారిశుధ్యం; భూమి కొనుగోలు; రోడ్లు, దీపాలు; అనాధాశ్రమాలు, పేదలు, దివ్యాంగుల గృహాలు; కుష్టు రోగుల శరణాలయాలు; **సమిష్టి సంక్షేమ నిధికి** చెల్లింపు. **సెక్షన్ 72(3):** అవసరమైనవారి **హిందూ వివాహాలకు** కూడా సామ్మూ ఇవ్వవచ్చు. **మతం** తన సంప్రదాయ ప్రయోజనాలకు మిగులును వాడుకోవచ్చు (సెక్షన్ 72(2)).

పనిచేయని సంస్థలు (సెక్షన్లు 73-74). పనిచేయడం ఆగిపోయిన సంస్థ ఆస్తులు, నిధులను కమిషనర్, డిప్యూటీ కమిషనర్ లేదా సహాయ కమిషనర్ గుర్తించి, మొదట ఆ సంస్థ పునరుద్ధరణకు, వీలుకాకపోతే స్థాపకుని ఉద్దేశానికి అత్యంత దగ్గరి ప్రయోజనానికి వాడతారు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ కోణం

- **ధూప దీప నైవేద్యం పథకం (DDNS), సెక్షన్ 70(1)(b)(i)** కింద సమిష్టి సంక్షేమ నిధి నుంచి: మార్గదర్శకాలు జీవో ఎంఎస్ నం. 665 (19-05-2007); నెలకు ₹2,500 → ₹5,000, జీవో ఎంఎస్ నం. 639 (08-07-2015); నెలకు ₹10,000, జీవో ఎంఎస్ నం. 216 (03-10-2024): అర్చకుని పారితోషికం ₹7,000 + పూజ, నైవేద్యం ఖర్చులు ₹3,000, అర్చకుని ఖాతాకు ఆన్లైన్లో జమ.
- పరిధి: 2024 పెంపు ప్రకటించినప్పుడు సుమారు 5,500 దేవాలయాలు; దేవాదాయ మంత్రి వివరాల ప్రకారం 6,170 దేవాలయాలు (మే 2026).
- **సమిష్టి సంక్షేమ నిధి కమిటీ మార్గదర్శకాలు** (చట్టంలో లేవు): గ్రామీణ, వారసత్వ దేవాలయాలకు ప్రాధాన్యం; స్థూల ఆదాయం ₹5 లక్షలు మించిన లేదా మున్సిపల్ పరిధిలోని దేవాలయాలకు గ్రాంటు లేదు; 5 సంవత్సరాలలోపు రెండో గ్రాంటు లేదు. దేవాలయం లేదా ప్రజల మ్యూచింగ్ వాటా: వెనుకబడిన రాయలసీమ, ఉత్తర కోస్తాంధ్రలో 20%, ఇతర ప్రాంతాల్లో 30%.

తరచూ చేసే పొరపాట్లు

X "సెక్షన్ 57 దేవాలయ ఆదాయ వనరులను జాబితా చేస్తుంది." ✓ సెక్షన్ 57 బడ్జెట్ సెక్షన్; హుండ్డి వాటాల విషయం సెక్షన్ 144.

X "సమిష్టి సంక్షేమ నిధి కమిషనర్‌కు విహితం." ✓ అది ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేసిన కమిటీకి విహితం (సెక్షన్ 71); కమిషనర్‌కు విహితమైనది ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధి (సెక్షన్ 69).

X "సమిష్టి సంక్షేమ నిధి సెక్షన్ 69 కింద ఉంది." ✓ సెక్షన్ 70; సెక్షన్ 69 ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధి.

X "సమిష్టి సంక్షేమ నిధి వాటాను చట్టం 9%గా నిర్ణయించింది." ✓ చట్టం "నిర్ణీత" అంటుంది; 9% 2015 జీవో నుంచి వచ్చింది.

X "సెక్షన్ 65(2) కింద TTD ₹50 లక్షలు చెల్లిస్తుంది." ✓ అది 2021కి ముందటి ఏకమొత్తం; ఇప్పుడు 7% లేదా ₹5 కోట్లు, ఏది ఎక్కువైతే అది.

X "TTD ₹40 కోట్లు ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధికి చెల్లిస్తుంది." ✓ ₹40 కోట్లు సమిష్టి సంక్షేమ నిధికి (సెక్షన్ 70(4)); నిర్వహణ నిధికి ₹5 కోట్లు.

X "ఆడిట్ రుసుము 1%." ✓ 1½% (సెక్షన్ 65(4)).

X "ధర్మాదాయ లెక్కలు మార్చి 31 లోపు ఇవ్వాలి." ✓ మే 15 లోపు (సెక్షన్ 56(2)).

X "సంక్షేమ నిధి పరిమితి ₹20 లక్షలు." ✓ చట్టం పాఠం ₹25 లక్షలు అంటుంది (కొన్ని గైడ్లు ₹20 లక్షలు అని ముద్రించాయి).

X "బ్యాంకు నుంచి ఉపసంహరణలు ఆదాయంగా లెక్కిస్తారు." ✓ వాటిని మినహాయిస్తారు (సెక్షన్ 65కి వివరణ 1).

త్వరిత పునశ్చరణ

- ఆదాయం: హుండ్డి, సేవా, తలనీలాల టికెట్లు, ప్రసాదం, అద్దెలు, వడ్డీ, తస్టీక్, గ్రాంట్లు.
- సెక్షన్ 144: హుండ్డి, రుసుముల వాటాల రద్దు (ఆదాయం ₹5 లక్షలు మించినవి, 2007).
- అధ్యాయం VI = సెక్షన్ 56 ధర్మాదాయం; VII = 57-64; VIII = 65-71; IX = 72-74.
- సెక్షన్ 56: ట్రస్టీ హోదాలో; లెక్కలు మే 15 లోపు; జరిమానా ₹1,000.
- సెక్షన్ 65: ఆదాయం ₹50,000 మించితే; ప్రభుత్వ సేవలకు; ఆడిట్ రుసుము 1½%; TTD 7% లేదా ₹5 కోట్లు.

- సెక్షన్ 66: 3 సంవత్సరాలు, 15 రోజులు; సెక్షన్ 68: 15 రోజుల్లో అభ్యంతరం, 30 రోజుల్లో చెల్లింపు.
- సెక్షన్ 69 ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధి కమిషనర్ కు విహితం; EO జీతం, పెన్షన్ చెల్లిస్తుంది.
- సెక్షన్ 70 రెండు నిధులు: అవసరంలో ఉన్న దేవాలయాలకు 25%, వేద పాఠశాలలకు 20%; సెక్షన్ 71 ప్రభుత్వ కమిటీ.
- సెక్షన్ 161: అర్చకుల సంక్షేమ నిధికి 3%; TTD ₹5 కోట్లు; TTD సమిష్టి సంక్షేమ నిధికి ₹40 కోట్లు.
- DDNS నెలకు ₹10,000 (₹7,000 + ₹3,000), జీవో ఎంఎస్ నం. 216, 2024.

2 బడ్జెట్, మంజూరు చేసే అధికారులు

సెక్షన్ 57 (అధ్యాయం VII) ప్రకారం ట్రస్టీ ఆర్థిక సంవత్సరం ముగియడానికి 90 రోజుల ముందు రాబోయే ఆదాయ వ్యయాల బడ్జెట్ను, సంస్థ సెక్షన్ 6 వర్గాన్ని బట్టి నిర్ణయించిన అధికారికి పంపుతాడు; ప్రతి బడ్జెట్ ముందుగా నిత్య సేవలు, బాధ్యతలు, కార్య నిర్వహణ మిగులు, 40% యాత్రికుల సౌకర్యాలు, 10% రిజర్వ్, 30% భవనాలకు కేటాయించాలి; మంజూరైన బడ్జెట్ లేకుండా ఏ ఖర్చు చేయరాదు.

ముఖ్య వాస్తవాలు

- **సెక్షన్ 57 = బడ్జెట్;** ఇది అధ్యాయం VII "బడ్జెట్, జమ ఖర్చులు, ఆడిట్" (సెక్షన్లు 57-64)ను ప్రారంభిస్తుంది. బడ్జెట్ అంటే రాబోయే సంవత్సరపు సంభావ్య రాబడులు, ఖర్చుల ముందస్తు ప్రణాళిక; గత సంవత్సర లెక్కలు కాదు.
- **ఎవరు సమర్పిస్తారు:** ట్రస్టీ (సెక్షన్ 57(1)); కార్యనిర్వాహక అధికారి (EO) దాన్ని తయారు చేసి అమలు చేస్తారు (సెక్షన్ 29). **ఎప్పుడు:** ప్రతి ఆర్థిక సంవత్సరం ముగియడానికి 90 రోజుల ముందు. **ఫారం:** కమిషనర్ నిర్దేశించిన విధంగా.
- **ఎవరికి (సెక్షన్ 57(1), చట్టం 33/2007 సవరణ ప్రకారం):**

సెక్షన్ 6 వర్గం	బడ్జెట్ ఎవరికి
6(a), 6(d) (మరాలు)	కమిషనర్
6(b)	డిప్యూటీ కమిషనర్
6(c)	సహాయ కమిషనర్

- **ప్రస్తుత సెక్షన్ 6 వర్గాలు (జీవో ఎంఎస్ నం. 268, 12-11-2024):** 6(a) ఆదాయం ₹50 లక్షలు లేదా ఎక్కువ; 6(b) ₹15 లక్షల నుంచి ₹50 లక్షల లోపు; 6(c) ₹15 లక్షల లోపు; 6(d) మరాలు, ఆదాయంతో సంబంధం లేకుండా; 6(e) ప్రత్యేక ధర్మాదాయాలు (specific endowments), ఆదాయంతో సంబంధం లేకుండా. ఈ పరిమితులను గెజిట్లో ప్రకటించే అధికారాన్ని చట్టం 36/2023 (26-06-2023 నుంచి) ప్రభుత్వానికి ఇచ్చింది.
- **శాఖాపరమైన మంజూరు అధికారులు (బడ్జెట్ నియమాలు, 2026లో అడిగారు):**

సంస్థ	బడ్జెట్ మంజూరు చేసేది
6(c), ఆదాయం ₹15 లక్షల లోపు	సహాయ కమిషనర్
6(b), ₹15 లక్షలు-₹50 లక్షలు	డిప్యూటీ కమిషనర్
6(a), ₹50 లక్షలు-₹1 కోటి	ప్రాంతీయ సంయుక్త కమిషనర్ (RJC)
₹1 కోటి పైబడి, డిప్యూటీ కమిషనర్ కేడర్ దేవాలయాల వరకు	అదనపు కమిషనర్
సంయుక్త కమిషనర్ కేడర్ దేవాలయాలు	కమిషనర్
6(d) మరాలు	కమిషనర్
TTD	ప్రభుత్వం (సెక్షన్ 116)

- **ఎఫ్ఎఎస్ (FAS, Financial Accounting System) ద్వారా ఆన్‌లైన్‌లో:** కమిషనర్, అదనపు కమిషనర్, ప్రాంతీయ సంయుక్త కమిషనర్, డిప్యూటీ కమిషనర్ అధీనంలోని సంస్థల బడ్జెట్లు.
- **తప్పనిసరి కేటాయింపులు (సెక్షన్ 57(2)(a), ఈ క్రమంలో):**

క్లాజ్	అంశం	నియమం
(i)	నిర్వహణ, నిత్యసేవలు, అమలులో ఉన్న డిబ్బం	సిబ్బంది జీతాలు సెక్షన్ 65 ఆదాయంలో 30% మించరాదు
(ii)	బాధ్యతలు, కొనసాగుతున్న ఒప్పందాలు	—
(iii)	కార్యనిర్వహణ మిగులు	—
(iv)	యాత్రికులు, ఆరాధకుల ఆరోగ్యం, భద్రత, సౌకర్యం	ఆదాయం ₹20,000 మించితే: (i)–(iii) తర్వాత మిగిలిన ఆదాయంలో 40%కి తగ్గరాదు
(v)	రిజర్వ్ నిధి	(i)–(iii) తర్వాత మిగిలిన ఆదాయంలో 10%
(vi)	భవనాల నిర్మాణం, మరమ్మత్తు, పునరుద్ధరణ	ఆదాయం ₹1 లక్ష లేదా ఎక్కువైతే: (i)–(iv) తర్వాత మిగిలిన ఆదాయంలో 30%కి తగ్గరాదు

- **సెక్షన్ 57(2)(b):** ఆదాయం ₹50,000 మించితే → సమిష్టి సంక్షేమ నిధికి (Common Good Fund) నిర్ణీత రీతిలో కేటాయింపు.
- **శాఖ నియమాలు:** బడ్జెట్ మంజూరు లేకుండా ఏ ఖర్చు చేయరాదు; వంశపారంపర్యం కాని ట్రస్టు బోర్డు ఉంటే, మంజూరుకు పంపే ముందు బోర్డు ఆమోదం తప్పనిసరి; కార్యనిర్వాహక అధికారి ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్ ను (FDR) నగదుగా మార్చలేరు.

వివరణ

బడ్జెట్ ను మార్చడం, సవరించడం, మించి ఖర్చు చేయడం.

సబ్-సెక్షన్	ఏం జరుగుతుంది	అధికారులు
57(3)	ట్రస్టీకి నోటీసు ఇచ్చి అతని సమాధానం పరిశీలించాక అధికారి మార్పులు, తొలగింపులు, చేర్పులు చేయవచ్చు	కమిషనర్, అదనపు కమిషనర్, సంయుక్త కమిషనర్, డిప్యూటీ కమిషనర్, సహాయ కమిషనర్
57(4)	సంవత్సరం మధ్యలో ట్రస్టీ అనుబంధ లేదా పునరీక్షిత బడ్జెట్ పంపుతాడు; అంశాలు (ii), (iii)లను తాకరాదు	కమిషనర్, డిప్యూటీ కమిషనర్, సహాయ కమిషనర్
57(5)	కేటాయింపును మించిన ప్రతి ఖర్చును ట్రస్టీ వెంటనే కారణాలతో తెలియజేయాలి; అధికారి దాన్ని ఆమోదించవచ్చు	కమిషనర్, అదనపు కమిషనర్, సంయుక్త కమిషనర్, డిప్యూటీ కమిషనర్, సహాయ కమిషనర్

- "అదనపు కమిషనర్, సంయుక్త కమిషనర్" అనే పదాలను సవరణ ద్వారా సెక్షన్ 57(3), (5)లలో చేర్చారు. **జిల్లా కలెక్టర్ కు** బడ్జెట్ అధికారం లేదు.
- **తర్వాత ఆమోదం:** 2026 కీ ప్రకారం, అదే సంవత్సరంలో అనుబంధ మంజూరు పొందని అదనపు ఖర్చును సమర్థ అధికారి తర్వాతి ఆర్థిక సంవత్సరంలో కూడా ఆమోదించవచ్చు.

శాతాలను చదవడం (లెక్కతో ఉదాహరణ). ఆదాయం ₹1 లక్ష మించిన దేవాలయంలో అంశాలు (i)–(iii) తర్వాత **₹10 లక్షలు** మిగిలాయి:

- యాత్రికుల సౌకర్యాలు (iv): కనీసం **40%** = **₹4 లక్షలు**;
- రిజర్వ్ నిధి (v): **10%** = **₹1 లక్ష**;
- భవనాలు (vi): (i)–(iv) తర్వాత మిగిలిన దానిలో కనీసం **30%**.

డిట్టం, బడ్జెట్. అంశం (i) ప్రస్తుతం అమలులో ఉన్న డిట్టానికి నిధులు ఇస్తుంది (సెక్షన్ 2(11): నిత్య ధూపం, దీపం, నైవేద్యం, పూజలు, ఉత్సవాలకు కావలసిన సామగ్రి పరిమాణం). దేవాలయాలకు దీన్ని సెక్షన్ 25 కింద నిర్ణయించి **మూడు సంవత్సరాలకు ఒకసారి సమీక్షిస్తారు; మరాలకు సెక్షన్ 49** కింద నిర్ణయిస్తారు.

సెక్షన్ 6 వర్గమే అధికారిని నిర్ణయిస్తుంది.

- 2024 జీవోకు ముందు చట్టం పాఠం ఇలా ఉండేది: 6(a) **₹25 లక్షలు** మించినవి (చట్టం 33/2007 దీన్ని ₹5 లక్షల నుంచి పెంచింది), 6(b) **₹2 లక్షలు-₹25 లక్షలు**, 6(c) **₹2 లక్షల లోపు**.
- **సెక్షన్ 6 నిబంధన:** ఒక సంస్థ ఆదాయం వరుసగా **మూడు సంవత్సరాలు** తన వర్గ పరిధి దాటి ఉంటే, **కమిషనర్** దాన్ని సరైన వర్గానికి మార్చవచ్చు; దానితో పాటే బడ్జెట్ అధికారి మారుతారు.
- బడ్జెట్ (సెక్షన్ 57)లో **క్లాజ్ (e) లేదు**; ఆడిట్ నివేదికలు (సెక్షన్ 59) **6(a), 6(d), 6(e)** విషయంలో కమిషనర్ కు వెళ్తాయి (HC-TF-03 చూడండి).

కార్యనిర్వాహక అధికారి, బడ్జెట్ (సెక్షన్ 29).

- **సెక్షన్ 29(3)(b)** కింద EO బడ్జెట్ ప్రకారం **ఆదాయ వసూలు, ఖర్చులను ఏర్పాటు చేస్తారు**, నగదును బ్యాంకు లేదా ట్రెజరీలో జమ చేస్తారు, చెక్కులపై సంతకం చేస్తారు.
- **అత్యవసరం:** ఆస్తి లేదా యాత్రికుల రక్షణకు EO అత్యవసర పని చేయించవచ్చు, కానీ కారణాలతో సహా **వెంటనే ట్రస్టీకి తెలియజేయాలి**.
- ఏ పథకం లేదా ప్రత్యేక ధర్మాదాయానికి చెందిన **ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్ సర్టిఫికేట్ ను ఎట్టి పరిస్థితుల్లోనూ నగదుగా మార్చరాదు**.
- **సెక్షన్ 24:** కమిషనర్, డిప్యూటీ కమిషనర్ లేదా సహాయ కమిషనర్ అడిగినప్పుడల్లా ట్రస్టీ బడ్జెట్, లెక్కలు, రిటర్నులు సమర్పించాలి.

TTD బడ్జెట్ (సెక్షన్ 116).

- **కార్యనిర్వాహక అధికారి** దాన్ని తయారు చేసి **జనవరి 15 లోపు కార్యనిర్వాహక కమిటీకి** ఇస్తారు; కమిటీ దాన్ని **15 రోజుల్లో ప్రత్యేక బోర్డు సమావేశంలో** ఉంచుతుంది; బోర్డు ఆమోదించి **ప్రభుత్వానికి** పంపుతుంది; ప్రభుత్వం అవసరమైన మార్పులతో **మంజూరు చేస్తుంది**.
- **మార్చి చివరి** లోపు మంజూరు కాకపోతే, **ఏప్రిల్, మే** నెలలకు ప్రతి పద్దు కేటాయింపులో నెలకు **1/12** వంతు కమిటీ ఖర్చు చేయవచ్చు.
- ముందస్తు అనుమతి లేకుండా పద్దుల మధ్య **పునర్వినియోగం:** ఆ పద్దు కేటాయింపులో **15%** వరకు.
- అవే ఆరు కేటాయింపులు వర్తిస్తాయి (40% సౌకర్యాలు, 10% రిజర్వ్, 30% భవనాలు). **చట్టం 30/2021** నుంచి TTD బడ్జెట్ లో **₹5 కోట్లు** (నిర్వహణ నిధి), **₹40 కోట్లు** (సమిష్టి సంక్షేమ నిధి), **₹5 కోట్లు** (అర్చకుల సంక్షేమ నిధి) కూడా ఉండాలి.

తరచూ చేసే పొరపాట్లు

X "బడ్జెట్ అధ్యాయం VIIIలో ఉంది." ✓ **అధ్యాయం VII** (సెక్షన్లు 57-64); అధ్యాయం VIII సెక్షన్ 65తో మొదలవుతుంది.

X "బడ్జెట్ ను సంవత్సరానికి 60 రోజులు (లేదా 30 రోజులు) ముందు సమర్పించాలి." ✓ ఆర్థిక సంవత్సరం ముగియడానికి **90 రోజుల ముందు**.

X "6(b) బడ్జెట్ ను సహాయ కమిషనర్ కు వెళ్తాయి." ✓ **డిప్యూటీ కమిషనర్ కు**; 6(c) సహాయ కమిషనర్ కు.

X "మరాల బడ్జెట్ ను డిప్యూటీ కమిషనర్ కు వెళ్తాయి." ✓ **6(d) మరాలు → కమిషనర్**.

X "6(a) అంటే ₹25 లక్షలు మించిన ఆదాయం." ✓ **జీవో ఎంఎస్ నం. 268 (2024)** నుంచి: **₹50 లక్షలు లేదా ఎక్కువ**.

X "TTD బడ్జెట్ను కమిషనర్ మంజూరు చేస్తారు." ✓ **ప్రభుత్వం** మంజూరు చేస్తుంది.

X "యాత్రికుల సౌకర్యాలకు మొత్తం ఆదాయంలో 40%." ✓ (i)-(iii) తర్వాత మిగిలిన దానిలో 40%, అదీ ఆదాయం ₹20,000 మించినప్పుడే.

X "పునరీక్షిత బడ్జెట్ కార్య నిర్వహణ మిగులును తగ్గించవచ్చు." ✓ అంశాలు (ii), (iii)లను తాకరాదు (సెక్షన్ 57(4)).

X "సంక్షేమ నిధి వాటా సెక్షన్ 57(2)(a) అంశాలలో ఒకటి." ✓ అది **సెక్షన్ 161** నుంచి వస్తుంది.

X "అత్యవసరంలో EO ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్ను నగదుగా మార్చవచ్చు." ✓ **ఎప్పటికీ కాదు**; EOకు ఆ అధికారం లేదని 2026 కి చెప్పింది.

త్వరిత పునశ్చరణ

- సెక్షన్ 57 బడ్జెట్, అధ్యాయం VII; సంవత్సరం ముగియడానికి 90 రోజుల ముందు ట్రస్టీ, కమిషనర్ ఫారంలో.
- 6(a), 6(d) → కమిషనర్; 6(b) → డిప్యూటీ కమిషనర్; 6(c) → సహాయ కమిషనర్.
- 2024 పరిమితులు: 6(a) ₹50 లక్షలు లేదా ఎక్కువ, 6(b) ₹15-50 లక్షలు, 6(c) ₹15 లక్షల లోపు.
- బదలాయింపు: ఆర్జెసీ ₹50 లక్షలు-₹1 కోటి; అదనపు కమిషనర్ ₹1 కోటి పైబడి (డిప్యూటీ కమిషనర్ కేడర్); సంయుక్త కమిషనర్ కేడర్, మరాలు → కమిషనర్.
- ఎఫ్ఎఎస్: కమిషనర్, అదనపు కమిషనర్, ఆర్జెసీ, డిప్యూటీ కమిషనర్ సంస్థలు.
- క్రమం: నిత్య సేవలు → బాధ్యతలు → కార్య నిర్వహణ మిగులు → యాత్రికులు → రిజర్వ్ → భవనాలు.
- జీతాలు 30% గరిష్ఠం; యాత్రికులు 40% (₹20,000+); రిజర్వ్ 10%; భవనాలు 30% (₹1 లక్ష+).
- సెక్షన్ 57(4) అనుబంధ బడ్జెట్ (ii), (iii)లను తాకదు; సెక్షన్ 57(5) అదనపు ఖర్చు వెంటనే తెలపాలి.
- మంజూరు లేకుండా ఖర్చు లేదు; ముందు బోర్డు ఆమోదం; EO ఎప్పుడూ FDRను నగదుగా మార్చరు.
- TTD: EO → జనవరి 15 లోపు కమిటీ → 15 రోజుల్లో బోర్డు → ప్రభుత్వం.

3 జమ ఖర్చులు, ఆడిట్

జమ ఖర్చులను కార్యనిర్వాహక అధికారి నిర్వహిస్తారు (సెక్షన్ 58); సంస్థ ఆదాయమే ఆడిట్ రకాన్ని నిర్ణయిస్తుంది (₹25 లక్షలు పైబడితే ఏకకాలిక ఆడిట్, ₹2 లక్షల నుంచి ఏటా ఒకసారి, అంతకంటే తక్కువైతే శాఖ అధికారి); నివేదిక సెక్షన్ 6 వర్గాన్ని బట్టి కమిషనర్, డిప్యూటీ కమిషనర్ లేదా సహాయ కమిషనర్ కు వెళ్తుంది (సెక్షన్ 59), EO లోపాలను దిద్దుతారు (సెక్షన్ 61), ట్రస్టీపై సర్చార్జి విధించగలిగేది కమిషనర్ ఒక్కరే; ఆ బకాయిని భూమి శిస్తు బకాయిగా (సెక్షన్ 148) వసూలు చేస్తారు.

ముఖ్య వాస్తవాలు

- అధ్యాయం VII (సెక్షన్లు 57-64): బడ్జెట్, జమ ఖర్చులు, ఆడిట్. సెక్షన్ 57 బడ్జెట్; సెక్షన్లు 58-64 జమ ఖర్చులు, ఆడిట్; అధ్యాయం VIII (ఆర్థిక అంశాలు) సెక్షన్ 65తో మొదలవుతుంది.
- సెక్షన్ 58(1): ప్రతి ఆర్థిక సంవత్సరపు అన్ని రాబడులు, చెల్లింపుల క్రమబద్ధ లెక్కలను కార్యనిర్వాహక అధికారి (Executive Officer) కమిషనర్ నిర్దేశించిన ఫారంలో నిర్వహిస్తారు.
- మూడు ఆడిట్ శ్లాబులు (సెక్షన్ 58(2)), తక్షణ పూర్వ ఆర్థిక సంవత్సరపు సెక్షన్ 65 ఆదాయం ఆధారంగా:

వార్షికాదాయం	ఆడిట్ రకం	ఎవరు చేస్తారు
₹25 లక్షలు మించితే	ఏకకాలిక ఆడిట్ (concurrent audit) (లావాదేవీలు జరిగినప్పుడే)	సెక్షన్ 63 కింద ప్రభుత్వం నిర్దేశించిన ఏజెన్సీ
₹2 లక్షల నుంచి ₹25 లక్షల వరకు	ఏటా ఒకసారి (కమిషనర్ ఆదేశిస్తే తక్కువ వ్యవధిలో)	సెక్షన్ 63 ఏజెన్సీ
₹2 లక్షల లోపు	ఏటా ఒకసారి	సహాయ కమిషనర్ కంటే దిగువ హోదా అధికారి

- పాత పరిమితులు (చట్టం 33/2007కు ముందు, 3-1-2008 నుంచి మార్పు): ఏకకాలిక ఆడిట్ ₹1 లక్ష పైబడితే; ₹2 లక్షల పరిమితి ముందు ₹5,000.
- ఆడిట్ నివేదిక ఎవరికి (సెక్షన్ 59):

సెక్షన్ 6 వర్గం	నివేదిక ఎవరికి
6(a), 6(d), 6(e)	కమిషనర్
6(b)	డిప్యూటీ కమిషనర్
6(c)	సహాయ కమిషనర్

- అధ్యాయంలోని సెక్షన్ల పట్టిక:

సెక్షన్	విషయం
58	జమ ఖర్చులు, ఆడిట్; మూడు శ్లాబులు
59	ఆడిట్ నివేదిక ఏ అధికారికి సమర్పించాలి
60	ఆడిట్ నివేదికలో ఉండవలసినవి
61	ఆడిట్లో బయటపడిన లోపాల దిద్దుబాటు; సర్చార్జి
62	కమిషనర్ స్వయంగా కనుగొన్న లోపాలు

సెక్షన్	విషయం
63	ఆడిట్ ఏజెన్సీ (ప్రభుత్వం నిర్దేశిస్తుంది)
64	ఆడిటర్ కు సహాయం చేయడం ట్రస్టీ, సిబ్బంది విధి

- **ఆడిట్ రుసుము:** వార్షికాదాయంలో 1½% (సెక్షన్ 65(4)), వాటాతో పాటు **ధర్మాదాయ నిర్వహణ నిధికి** జమ (సెక్షన్ 69(2)(a)(iii)).
- **తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం (సెక్షన్ 117):** లెక్కలను **ఆర్థిక సలహాదారు, ముఖ్య గణకాధికారి** నిర్వహిస్తారు; ప్రభుత్వం నియమించిన **ఆడిటర్ ఏటా ఒకసారి** (ప్రభుత్వం ఆదేశిస్తే మరింత తరచుగా) ఆడిట్ చేసి ప్రభుత్వానికి నివేదిస్తారు.

వివరణ

ఆడిటర్ తప్పక ఎత్తి చూపవలసినవి (సెక్షన్ 60).

- శాసన వ్యతిరేక, క్రమరహిత లేదా అనుచిత ఖర్చు.
- సంస్థకు రావలసిన సొమ్ము లేదా ఆస్తిని లెక్కలోకి తీసుకురాకపోవడం.
- ట్రస్టీ లేదా మరెవరి **అశ్రద్ధ, దుర్వర్తన, తప్పుడు వినియోగం, లాలూచీ, వంచన, నమ్మకద్రోహం లేదా నిధుల దుర్వినియోగం** వల్ల సొమ్ము లేదా ఆస్తికి నష్టం లేదా వృథా.
- **సెక్షన్ 60(2):** నిర్ణీతమైన లేదా కమిషనర్, డిప్యూటీ కమిషనర్ లేదా సహాయ కమిషనర్ ఆదేశించిన ఇతర వివరాలు.
- నివేదిక గతంలో జరిగిన లావాదేవీలను చూస్తుంది; తదుపరి బడ్జెట్ ప్రతిపాదనలు దాని పని కావు (అవి సెక్షన్ 57).
- **సెక్షన్ 59** ఒక ఆర్థిక సంవత్సరం, తక్కువ కాలం, లేదా ఏదైనా ఒక లావాదేవీ లేదా లావాదేవీల వరుస ఆడిట్ నివేదికకు వర్తిస్తుంది.

దిద్దుబాటు, సర్చార్జి (సెక్షన్ 61).

దశ	సబ్-సెక్షన్	నియమం
EOకు నివేదిక	61(1)	కమిషనర్, డిప్యూటీ కమిషనర్ లేదా సహాయ కమిషనర్ నివేదికను EOకు పంపుతారు; EO లోపాలను దిద్ది తిరిగి నివేదించాలి
కమిషనర్ కేసులు	61(2)	సెక్షన్ 59(i) కింద అందిన నివేదికలకు (6(a), 6(d), 6(e)) కమిషనర్ విచారించి, సంజాయిషీ నోటీసు ఇచ్చి, చెల్లింపుకు ఆదేశిస్తారు
డిప్యూటీ / సహాయ కమిషనర్ కేసులు	61(3)	6(b), 6(c) విషయంలో డిప్యూటీ కమిషనర్ లేదా సహాయ కమిషనర్ లోపాన్ని గుర్తించి కమిషనర్ కు తెలియజేస్తారు ; కమిషనర్ సంజాయిషీ కోరి చెల్లింపుకు ఆదేశిస్తారు
తెలియజేయడం	61(4)	కారణాలతో కూడిన ఉత్తర్వు రిజిస్టర్డ్ పోస్టు ద్వారా
ఉద్దేశపూర్వక జాప్యం	61(6)	వ్యక్తి తన ఆస్తిని అమ్ముతున్నా లేదా తరలిస్తున్నా: హామీ లేదా షరతులతో కూడిన జప్తు

- **సర్చార్జి** అంటే అక్రమంగా ఖర్చు చేసిన సొమ్మును లేదా నష్టపోయిన ఆస్తి విలువను ట్రస్టీ లేదా ఇతర వ్యక్తి **సంస్థ నిధుల నుంచి కాకుండా**, ఉత్తర్వులో **నిర్ణయించిన గడువులోపు స్వయంగా చెల్లించాలనే ఉత్తర్వు**.
- సర్చార్జి ఉత్తర్వు ఇచ్చేది **కమిషనర్ ఒక్కరే**; డిప్యూటీ కమిషనర్, సహాయ కమిషనర్ లోపాన్ని నివేదిస్తారు మాత్రమే.
- ట్రస్టీ నియంత్రణలో లేని నష్టం కారణం కాదు; అశ్రద్ధ, దుర్వర్తన, వంచన, దుర్వినియోగం కారణాలు.

కమిషనర్ సొంత చర్య (సెక్షన్ 62). "సెక్షన్ 61కి భంగం లేకుండా" (అంటే దానికి అదనంగా), కమిషనర్ తనంతట తానుగా లేదా డిప్యూటీ కమిషనర్, సహాయ కమిషనర్ లేదా మరే అధికారి నివేదికపై, విచారణ జరిపి నివేదన సమర్పించే అవకాశం ఇచ్చాక:

1. ఆ వ్యక్తి ఆస్తిపై షరతులతో కూడిన జప్తు ఆదేశించవచ్చు;
2. క్రిమినల్ ప్రొసీడింగులు దాఖలు చేయవచ్చు;
3. ఆడిట్ నివేదిక తెప్పించుకొని చెల్లింపుకు ఆదేశించవచ్చు.

ఆడిటర్ కు సహాయం చేసే విధి (సెక్షన్ 64). ట్రస్టీ, అతని కింది ప్రతి అధికారి, సేవకుడు, ప్రతినిధి, నిర్వహణతో సంబంధం ఉన్న ప్రతి వ్యక్తి ఆడిటర్ కు జమ ఖర్చులు, ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు, ప్లానులు, సొమ్ము, ఇతర ఆస్తులు చూపించి, అవసరమైన సమాచారమంతా ఇవ్వాలి.

భూమి శిస్తు బకాయిగా వసూలు (సెక్షన్ 148).

- **సెక్షన్ 148(1):** చెల్లించని సర్చార్జిని, ఆ వ్యక్తి ఆస్తి ఉన్న ప్రాంత ఆర్ డి ఓ (RDO) లేదా డిప్యూటీ కమిషనర్, కమిషనర్ అభ్యర్థనపై, భూమి శిస్తు బకాయిగా వసూలు చేసి సంస్థకు చెల్లిస్తారు.
- **సెక్షన్ 148(2):** సంస్థ చెల్లించని వాటా, ప్రభుత్వానికి రావలసిన ఇతర బకాయిలను కూడా ఇలాగే వసూలు చేస్తారు.
- **సెక్షన్ 148(3):** చెల్లించడానికి నోటీసు 15 రోజులు గడువు ఇస్తుంది; తర్వాత ఖర్చులతో సహా భూమి శిస్తుగా వసూలు.
- **సెక్షన్ 148(4):** ప్రభుత్వానికి రావలసిన బకాయిలను ముందుగా ప్రభుత్వం సంస్థకు చెల్లించే తస్టీక్ లేదా ఇతర భత్యాల నుంచి తీసుకుంటారు.
- **సెక్షన్ 148(5):** దేవాలయాలు, కోనేరులు, ఉత్సవ స్థలాలు, విగ్రహాలు, వాహనాలు, ఆభరణాలు, పూజ, ఊరేగింపులకు వాడే సామగ్రిపై ఎటువంటి చర్య తీసుకోరాదు.
- **సెక్షన్ 148(6):** అమ్మకానికి బదులు, బకాయి తీరే వరకు ఆస్తి ఆదాయాన్ని వసూలు చేయడానికి ఒక స్వీకర్తను (receiver) నియమించవచ్చు.

ఆడిట్ తో ముడిపడిన ఆదాయ నియమం. సెక్షన్ 65 కింద వార్షికాదాయం లెక్కించేటప్పుడు ఆడిట్ సూచించిన వసూళ్లు ఆదాయం కావు (వివరణ 1(j)); అవి ఇప్పటికే పోయిన సొమ్మును తిరిగి తెస్తాయి మాత్రమే.

తరచూ చేసే పొరపాట్లు

X "లెక్కలను ట్రస్టీ నిర్వహిస్తాడు." ✓ **కార్యనిర్వాహక అధికారి** నిర్వహిస్తారు (సెక్షన్ 58(1)); ట్రస్టీ **బడ్జెట్** సమర్పిస్తాడు (సెక్షన్ 57).

X "సరిగ్గా ₹25 లక్షలకే ఏకకాలిక ఆడిట్." ✓ ఆదాయం **₹25 లక్షలు మించాలి**; సరిగ్గా ₹25 లక్షలైతే ఏటా ఒకసారి ఆడిట్.

X "₹1 లక్షపైబడితే ఏకకాలిక ఆడిట్." ✓ అది 2007కి ముందటి పరిమితి; ఇప్పుడు **₹25 లక్షలు మించితే**.

X "ఆడిట్ ఏజెన్సీని కమిషనర్ నిర్దేశిస్తారు." ✓ **ప్రభుత్వం** నిర్దేశిస్తుంది (సెక్షన్ 63).

X "6(e) ఆడిట్ నివేదికలు డిప్యూటీ కమిషనర్ కు వెళ్తాయి." ✓ **6(a), 6(d), 6(e) → కమిషనర్** (సెక్షన్ 59(i)).

X "డిప్యూటీ కమిషనర్ సర్చార్జి ఉత్తర్వు ఇవ్వవచ్చు." ✓ **కమిషనర్** ఒక్కరే; డిప్యూటీ కమిషనర్, సహాయ కమిషనర్ ఆయనకు నివేదిస్తారు.

X "సర్చార్జిని దేవాలయ నిధుల నుంచి చెల్లిస్తారు." ✓ బాధ్యుడు **స్వయంగా** చెల్లిస్తాడు.

X "ఉత్తర్వు అందిన 15 రోజుల్లో సర్చార్జి చెల్లించాలి." ✓ ఉత్తర్వులో నిర్ణయించిన గడువులోపు; 15 రోజులు సెక్షన్ 148 వసూలు నోటీసుది.

X "సెక్షన్ 60 దిద్దుబాటు గురించి." ✓ సెక్షన్ 60 = నివేదికలో ఉండవలసినవి; సెక్షన్ 61 = దిద్దుబాటు.

X "వసూలు చర్య దేవాలయ వాహనాలు, ఆభరణాలకూ విస్తరిస్తుంది." ✓ సెక్షన్ 148(5) దాన్ని నిషేధిస్తుంది.

త్యరిత పునశ్చరణ

- అధ్యాయం VII = సెక్షన్లు 57-64; సెక్షన్ 58 లెక్కలు EO, కమిషనర్ ఫారంలో.
- ₹25 లక్షలు పైబడి: ఏకకాలిక ఆడిట్; ₹2 లక్షలు-₹25 లక్షలు: ఏటా; ₹2 లక్షల లోపు: సహాయ కమిషనర్ కింది అధికారి.
- సెక్షన్ 63: ఆడిట్ ఏజెన్సీని ప్రభుత్వం నిర్దేశిస్తుంది (మొదటి రెండు శ్లాబులకు).
- సెక్షన్ 59: 6(a), 6(d), 6(e) → కమిషనర్; 6(b) → డిప్యూటీ కమిషనర్; 6(c) → సహాయ కమిషనర్.
- సెక్షన్ 60: అక్రమ ఖర్చు, బకాయి వసూలు చేయకపోవడం, వంచన లేదా అశ్రద్ధ వల్ల నష్టం.
- సెక్షన్ 61: EO దిద్దుతారు; సంజాయిషీ తర్వాత కమిషనర్ ఒక్కరే సర్చార్జి; రిజిస్టర్డ్ పోస్టు.
- సెక్షన్ 62: కమిషనర్ స్వయంగా: జప్తు, క్రిమినల్ కేసు, చెల్లింపు ఉత్తర్వు.
- సెక్షన్ 64: ఆడిటర్కు ట్రస్టీ, సిబ్బంది సహాయం చేయాలి.
- సెక్షన్ 148: ఆర్డీఓ / డిప్యూటీ కమిషనర్ ద్వారా భూమి శిస్తు బకాయిగా; 15 రోజుల నోటీసు; విగ్రహాలు, ఆభరణాలు, వాహనాలకు మినహాయింపు.
- TTD సెక్షన్ 117: ఆర్థిక సలహాదారు, ముఖ్య గణకాధికారి లెక్కలు; ప్రభుత్వ ఆడిటర్, ఏటా.